

УДК 323.01

## ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ КОЛІЗІЇ В УКРАЇНІ ЯК ПРЕДМЕТ ПОЛІТОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Галина Матвєєва

*Луцький національний технічний університет  
вул. Львівська, 75, м. Луцьк, 43018, Україна  
e-mail: Matvejeva@mail.ru*

Досліджено принципи взаємовпливу політики та правової сфери. Визначено, що в основі політичної культури українського суспільства лежить, передусім, рішення особи та її воля. Наголошено на такій особливості політичних та правових інститутів в Україні як їх тотальна персоніфікація. Це засвідчує необхідність підвищення ролі права та правосвідомості у впливі на політичну культуру українського суспільства. Охарактеризовано процес трансформації як конфліктогенний фактор функціонування політико-правових інститутів, який активізує старі і породжує зовсім нові для українського суспільства конфлікти. В таких умовах роль права як стабілізуючого чинника, регулятора політичних конфліктів зростає. Наголошено на необхідності синхронізації розвитку права із динамікою соціально-політичного життя та економічних процесів у суспільстві.

*Ключові слова:* політико-правові колізії, політична криза, політичні інститути, правова система.

Політико-правові колізії в Україні навесні-влітку 2007 та восени 2008 років засвідчили, що сфера взаємовідносин між політикою і правом є актуальною політологічною і правовою проблемою. Питання стабільності, рівноваги політичної системи, ефективного функціонування і взаємодії політичних і правових інститутів, інституціоналізації соціальних і політичних конфліктів, політичної і правової культури суб'єктів політичного процесу набули особливого значення з точки зору збереження цілісності держави та соціальної злагоди в Україні.

Стан взаємодії політики і права можна визначити як суперечливий, амбівалентний, де панує часто довільне, ситуативне тлумачення права відповідно до політичної кон'юнктури та досягнення особистих (групових) політичних інтересів, аполітична доцільність ставить під сумнів необхідність дотримання юридичних і правових норм у суспільстві. Відтак це призводить до розбалансованості гілок влади, суперечливості здійснення принципу конституціоналізму, проблемності визначення, легітимності владних інститутів, урядових рішень, указів Президента. На тлі специфічного поєднання відображення досвіду попередніх формацій запозичення чужоземних політичних практик та адаптованого до рівня вітчизняної ментальності розуміння цінностей і норм західної демократії роблять політичний процес в Україні мало прогнозованим.

Найвищі органи державної влади стали ареною боротьби політичних сил та їхніх лідерів, вони вже не виконують повною мірою своїх прямих суспільно-необхідних функцій. Надмірна персоніфікація влади, об'єктивних функцій держави

при завищеній самооцінці власних можливостей нинішньою елітою, їхні надмірні ілюзії щодо простоти управління державою призводять до дисфункцій влади, кризи некерованості. Неспроможність еліти консолідувати українське суспільство задля досягнення загальнонаціональних цілей є наслідком їхньої амбітності, владолюбства, непрофесіоналізму.

Якщо на Заході легально-раціональна влада припускає віру в законність і раціональне прийняття рішень, то в українському суспільстві переважає віра у політичних лідерів-вождів. Там підкоряються не стільки окремим керівникам і підпорядкованим їм інститутам, як безособовим і загальним правилам, що організують соціальне життя суспільства. Якщо у західній політичній культурі в основі правопорядку лежить юридична норма й закон, то в Україні – передусім рішення особи та її воля. Все це засвідчує необхідність підвищення ролі права та правосвідомості у впливі на політичну культуру українського суспільства.

Політика як соціальне явище застосовує широкий арсенал засобів, які можна умовно поділити на дві групи: вербально-символічні та нормативно-правові. Саме в перехідних суспільствах політика вдається більшою мірою до вербально-символічних засобів, що пов'язано з необхідністю швидкого залучення до політичних акцій широких верств населення, активізації, мобілізації громадян-виборців. Комунікативно-інформативні засоби перетворюють політику у видовище, що розвивається за законами шоу-бізнесу, тоді як право залишається далеко на периферії суспільної свідомості і політичної культури зокрема. Надмірна любов політичних сил до яскравих карнавальних дійств та театральних ефектів перетворює українську політику в “політичний перфоменс”. На противагу європейській традиції, де домінують раціональні, прагматичні засоби впливу над ідеологічними та афектними, в українській політичній культурі переважає любов до політичного вертепу та театральних ефектів.

У цьому контексті особливої ваги набуває неупереджений, об'єктивний політологічний аналіз суспільних процесів, чесна і виважена позиція представників політичної науки. Внаслідок своєї специфіки політологія найбільше серед інших суспільних дисциплін безпосередньо торкається інтересів впливових політичних сил, представників влади, через що має не завжди комфортні умови для свого розвитку. Досліджуючи владу як політичне явище і водночас будучи частиною суб'єктно-об'єктних владних відносин, представники політичної науки постійно перебувають під вираженим тиском, що часто породжує компліментарність щодо суб'єктів влади, апологетику дійсного, самоцензуру і є однією із причин заангажованості та кон'юнктурності в політології. Соціальний запит на об'єктивні політологічні дослідження передусім з боку громадянських структур, незалежних суспільних інститутів, які в Україні не набули достатнього розвитку, є слабким. Можливо, це і пояснює, чому проблема конфліктності у політико-правовій сфері України не отримала належного предметного розгляду.

Політична криза в Україні, яка вже набула перманентного характеру, спричинена слабкістю і дисфункціональністю політико-правових інститутів. Як відомо із загальної теорії систем, міцність будь-якої із них визначається міцністю її найслабшої ланки. Слабкими ланками в українській політичній системі є такі фундаментальні інститути демократії, як парламент, політичні партії, судова система, через що унеможливується стабільність і рівновага політичної системи, не

функціонує принцип поділу, протизваги та взаємостимування влад, не забезпечується ефективне управління державою.

Саме “міра інституціоналізації суспільства свідчить про тип його політичної системи та досконалість політично-правових механізмів, про рівень політичного розвитку соціуму і досвід його асоціативного життя, про наявність свободи формування політичних та інших угруповань” [10, с. 103].

В умовах розвиненої демократії саме на політичні та правові інститути покладатиметься дотримання і гарантія прав людини, забезпечення умов для сталого економічного розвитку, виходу суспільства із криз. В країнах Заходу політичні та правові інститути є історичною формою організації та регулювання суспільного життя. Маючи за собою багатовікову традицію функціонування, вони стали природною складовою соціальної системи, в хорошому розумінні “священними коровами”, “стовпами” західної політичної культури. Тому важко уявити ситуацію, за якої громадяни розвинутих країн Заходу брали б в облогу Конституційний суд чи будь-який інший інститут вищої судової влади з метою впливу на прийняття його рішень чи намагались штурмувати місцеві парламенти через недовіру до їх діяльності.

Натомість українська політична культура на рівні широкого загалу – це сукупність формально-ритуальних уявлень щодо демократичних інститутів, норм і процедур, в діяльність яких цілком допускається втручання суб’єктів політичного процесу під кутом політичної доцільності і кон’юнктури. Громадська думка здебільшого терпима до волюнтаристських дій з боку того чи іншого високопосадовця, лідера опозиції, якщо вона йому щиро симпатизує чи співчуває. Тобто “політичні цінності та емоції, якими керуються люди, безпосередньо визначають зміст і характер політичної культури, отже й моделі політичної поведінки” [10, с. 79]. Виходячи із власного історичного досвіду та ментальних особливостей (традицій), ми частіше звикли покладатись на волю та рішення особи (лідера), ніж на закон і право.

Однією із особливостей сприйняття політичних та правових інститутів в Україні сьогодні є їх тотальна персоніфікація, не лише партій – іменних блоків, а й інститутів президентства, парламентаризму, конституційного суду тощо. Персоніфікація має свій зворотний бік, коли різко негативне ставлення до конкретних представників того чи іншого інституту влади переноситься громадянами у їхній свідомості на сам інститут. Екстраполяція незадоволення, неповаги, негативізму у ставленні до конкретних персоналій (народних депутатів, президента, суддів конституційного суду) на політичні і правові інститути як такі призводить до пониження розуміння ролі і значення функцій цих установ. Тому одна частина суспільства бореться за відміну інституту президентства, інша – за скорочення до мінімуму чисельності депутатів Верховної Ради, відміну депутатської недоторканості тощо. Насправді в умовах трансформації, порівнюючи причини успіхів і невдач інших країн, науковці дійшли дуже важливого висновку, що вирішальним був саме інституційний чинник (інституційні реформи) [6, с. 19-22].

Як відомо, *процес трансформації є конфліктогенним фактором функціонування політико-правових інститутів*, який активізує старі і породжує зовсім нові для українського суспільства конфлікти. Відсутність в політикуму і суспільства досвіду розв’язання правових і конституційних конфліктів породжує

хибну практику “революційної правосвідомості”, а відтак кризу некерованості. Публічна політична конкуренція має сенс тоді, коли вона регламентована і регульована правом. Першим кроком на шляху до розв’язання, управління конфліктом є його інституціоналізація. Поки що спостерігається радше практика деінституціоналізації конфліктів, перехід на особистості, тобто відбувається персоніфікація конфліктів, що робить їх конструктивне розв’язання менш вірогідним. Сьогодні у політичній культурі українського суспільства вкрай необхідно утвердження розуміння демократії як правової форми організації та реалізації влади, а в політиці варто надавати перевагу нормативно-правовим засобам перед вербально-символічним.

Як засвідчує багаторічний досвід, кінцевий пункт соціальних перетворень може зовсім не збігатись із задекларованим на початку перетворень (всенародна приватизація, політична реформа, програмні передвиборчі зобов’язання тощо), а потенційні наміри реформаторів і революціонерів суттєво корегуватись соціальною практикою. Своєрідність перехідних процесів в Україні на нинішньому етапі не дає можливості передбачити, чим ця трансформація закінчиться і чи не стане нестабільність природним станом суспільства на тривалий час. *В таких умовах роль права як стабілізуючого чинника, регулятора політичних конфліктів зростає, якщо саме право не стане надмірно залежним від політики.*

Українська держава перебуває лише на початку тривалого історичного етапу переходу від авторитаризму до демократичного типу організації суспільства і влади. З початком розгортання цього процесу інноваційна соціальна взаємодія мала б отримувати вчасне правове забезпечення. Проте насправді продовжує функціонувати стара правова та законодавча системи на тлі динамічного і суперечливого політичного та економічного розвитку суспільства. Тому одним із об’єктивних факторів, що спричинив конфліктність у взаємодії права і політики, можна вважати відсутність синхронного розвитку політичної та правової сфери.

Мета даного дослідження – глибше зрозуміти природу права і політики, з’ясувати причини і сутність найгостріших політико-правових конфліктів, висвітлити питання, пов’язані з ментальними особливостями сприйняття права і держави (політики) в нашому суспільстві, що сприятиме укоріненню на рівні масової свідомості та владних еліт основних здобутків сталої демократії.

Політика і право тісно пов’язані між собою і мають непросту історію взаємовідносин і взаємопроникнення. Політика і юридичне право виникають майже водночас із появою перших держав. Звичаєве право виникло раніше за державу й політику як певний специфічний спосіб саморегуляції первісних спільнот. Згодом звичаєве право частково акумулюється юридичним правом, частково продовжує діяти у формі традицій, ритуалів, звичаїв, табу.

Проблема співвідношення політики і права, права у політиці і політики у праві (політична доцільність) веде свою історію з часів полеміки Конфуція і легістів, римської юриспруденції, специфічного бачення місця моралі і законів в епоху Відродження в концепції політики Н. Макіавеллі, у формуванні ліберальної концепції права Нового Часу, де держава – нічний сторож із мінімумом політики та максимумом права, сумної практики “революційної правосвідомості” Великої французької революції та перших радянських десятиліть. Відповідно і в різних типах цивілізацій та національних культурах традиція співіснування права і політики має

свою специфіку та розуміння. Під цивілізацією зазвичай можна розуміти “широку цілісність вартостей, до яких входять такі елементи, як культура, знання, віра, мораль, право, звичаї, мистецтво і технологія. Стрижнем кожної цивілізації є її інтелектуальна еліта, яка постійно створює нові вартості” [4, с. 64]. Кожну цивілізацію, соціальну систему визначає свій особливий спосіб сприйняття світу, світорозуміння, який не завжди однаково тлумачить право і політику, їх місце та роль у суспільстві. Вже А. Тойнбі звернув увагу на те, що з двадцяти однієї цивілізації, які він виділив у історії людства, вижили лише п’ять, які спромоглися створити світові релігійно-етичні цінності та системи права.

У дослідженні “Феномен права та правова традиція” Ю. Лобода зазначає, що “слід враховувати варіативність сутності права у його конкретно-історичних формах, котра виявляється, зокрема, в тому, що право як спосіб нормативної регуляції у різних народів та в різні епохи, у різних правових системах чи їх сім’ях може відігравати не однакову роль, мати різну “питому вагу” у реальному регулюванні суспільних відносин або й у вузьких межах не мати ніякої” [7, с. 159].

У сучасних демократичних суспільствах, де принцип верховенства права існує апіорі, ніде і ніким публічно не заперечується, оскільки є фундаментальною підвалиною демократії, політика і право ґрунтуються на універсальних людських цінностях, цивілізаційних та глибинних національних традиціях, історичному досвіді та архетипічних ментальних і культурних особливостях народу-нації, тобто мають спільну культурно-цивілізаційну основу. Право, політика і мораль, яка в ціннісному контексті різною мірою корелюється із правом і політикою, є основними регулятивними та стабілізаційними інструментами суспільних відносин.

Наступним фактором конфліктності у взаємодії права і політики є те, що в так званих транзитних, перехідних спільностях, де відбуваються принципові світоглядні зміни, переоцінки цінностей на всіх рівнях суспільної свідомості, *спостерігається моральний релятивізм, регулятивна функція моралі різко знижується*. Радикальне реформування політичної системи, модернізація публічної політики, зміна політичних цінностей і настанов, запекла боротьба за утвердження та закріплення політичного панування серед еліт роблять політику ситуативною, де тактика домінує над політичною стратегією, а політичну стабільність умовною. За таких обставин право (держава як суб’єкт права) вимушене брати ініціативу на себе, чого в Україні так і не відбулося.

Як зазначає А.Козловський, “право як порядок у соціумі є водночас антиподом, антисилою безпорядку і хаосу і цим забезпечує своє практичне значення... Право тому і зберігає свій сенс (навіть, коли воно довго не реалізується), що рано чи пізно суспільство прийде до нього, зрозуміє його об’єктивну необхідність і реалізує ... У цьому розумінні право – це вираз об’єктивної потреби суспільства у певному порядку самоорганізації. Об’єктивність потреби породжує примусовий характер певного типу самоорганізації суспільства. Отже, нав’язувальний характер порядку свідчить про силову природу права. Безсиле, безвладне право так само не право, як і ненормативна влада – не влада” [5, с. 254-255].

Функціонування правової системи в демократичному суспільстві сприяє впорядкуванню зв’язків та відносин між соціальними групами на засадах принципів формальної рівності (рівність усіх перед законом, рівність закону для усіх) та взаємозалежності різнорівневих соціальних суб’єктів. Призначення позитивного

права – визначити, впорядкувати та охороняти існуючі суспільні відносини та порядки. Правовий порядок має характеризуватись певною сталістю, рівновагою, постійністю правових відносин. Розвиток права має забезпечувати збереження системності і цілісності існуючого суспільства на новому рівні функціонування. З іншого боку, будь-яка правова теорія, як і будь-яка інша соціальна теорія, ґрунтується на певних соціальних цінностях і є обумовлена інтересами певних соціальних груп.

Як стверджують Ю. Шемшученко та О. Ющик, "... право взагалі, як нормативний регулятор суспільних відносин, становить загальнолюдську цінність; натомість політика є лише специфічною формою реалізації вказаних відносин, яка обумовлює особливу – юридичну – форму суспільного управління (державність) і відповідну історичну форму права (юридичне право) на певному етапі розвитку. ... Право, відтак, виступає як визначальний фактор щодо політичної форми соціального управління. Іншими словами, у співвідношенні "політика – право" політика визначає історичну форму права і, разом з тим, визначається його нормативною природою" [13, с. 7]. Тобто можна дійти висновку, що держава виступає лише як суб'єкт права (юридичний суб'єкт). У демократичній системі держава стає юридичною особою, де право регулює відносини між індивідом і державою.

Важливим є питання співвідношення суверенітету права із суверенітетом держави. Зокрема, представники формальної школи в юриспруденції Г. Кельзен і Х. Крабе ототожнювали державу й правопорядок і стверджували, що вища компетенція належить лише самому суверенному порядку в єдності нормативної системи, а не якійсь особистості чи комплексу влади, тобто суверенним є право, а не держава, або має місце суверенітет права над суверенітетом держави. Саме Ганс Кельзен як головний ліберальний теоретик державної думки підтримує юридичну теорію, яка б логічно підтримувала, виправдовувала і не наполягала б на вартостях, що є поза сферою права. Основою для системи права є якість припущення, що схвалене більшістю спільноти.

Проте в крайньо ліберальних економічних системах, і в нашій зокрема, хоча вона має змішаний характер, є можливість надбагатим людям (кого сьогодні умовно називають олігархами) прямо чи опосередковано контролювати або впливати на парламент та уряд у державі, що веде до встановлення плутократії демократичним способом, а відтак до зміни політичного режиму та системи права.

Право як феномен є багатомірним і складним явищем. Як справедливо зазначає П. Рабінович, право – це зважування (узгодження) інтересів різних учасників суспільного життя, це певні інтереси тих чи інших суб'єктів соціуму. З іншого боку, право – це "особливі почуття, емоції чи інші ірраціональні психічні явища, притаманні суб'єктам" [11, с. 3], що вказує на ментальну складову права. Право – це "вимоги суб'єктів стосовно отримання якихось цінностей, благ, звернені до суспільства, держави чи до інших осіб або їхніх об'єднань" [11, 3]. Така багатоманітність структури права веде до плюралістичності у праворозумінні, що пов'язано з певними групами причин, до яких "належать ті фактори, що коріняться у соціальній неоднорідності суспільства, тобто у закономірному його поділі на різноманітні частини – нації, класи, професійні верстви, ідеологічні угруповання тощо. Дається визнаки, ясна річ, і біологічний поділ людей (віковий, статевий)" [11, с. 6]. Цілком зрозуміло, що кожна група схильна вважати *правом* насамперед те явище,

яке полегшує, а не ускладнює її існування, яке сприяє, а не перешкоджає задоволенню її потреб та інтересів.

Аналізуючи державно-правову дійсність в Україні, не можна не торкнутися проблем демократії та демократичної культури суспільства. Соціально-юридичні функції права дуже важливі у системі демократії як формі здійснення та реалізації влади. Демократія як влада народу так само може мати правовий та неправовий характер. Один із центральних принципів демократії – виборність влади. Самі вибори насправді повинні об'єднувати, а не роз'єднувати країну.

Однією з умов стабільності політичних систем є наявність потужних політичних інституцій, оскільки саме їм належить здатність забезпечення ефективного управління сучасним суспільством [12, с. 21]. Поки що інституційна модель української держави перебуває в суперечності із фактичним станом українського суспільства.

Однією з найважливіших інституцій демократичного суспільства є парламент як місце досягнення згоди, суспільного консенсусу, вироблення стратегії демократичних змін у країні. Прийняття рішень щодо самих інституційних змін знову ж таки відбувається у парламенті. Саме в парламенті має відбуватись збалансування, зрівноважування та вирівнювання інтересів найрізноманітніших верств населення відповідно до їх чисельності, місця та ролі у суспільстві, незалежно від їх ідеологічної спрямованості, етнічної приналежності, регіонального розташування, віку, статі, віросповідання. Кожна соціальна група має право на захист та репрезентацію своїх інтересів у парламенті. Однак в українській суспільній думці склалась традиція сприйняття парламенту передусім як законодавчого, аніж представницького і колегіального органу влади.

Політична і правова культура суспільства значною мірою залежать від генетично й історично сформованих ментальних особливостей, що утворюють культурну матрицю, свідомо – підсвідомий фундамент світосприймання. Політична культура в Україні до проголошення суверенітету держави формувалась під впливом таких вирішальних чинників, як індивідуалістичні риси української ментальності, тривалий період бездержавності, тривале панування комуністичної ідеології та радянської політичної системи. Формування політичної культури є тривалим і складним процесом.

Право і правосвідомість є стійкішою, консервативнішою сферою суспільної свідомості. Політика ж є явище динамічне, живе, де зміна соціального статусу, ролі у суспільстві, трансформація політичних інтересів міняє політичну свідомість суб'єкта політики дуже інтенсивно. Особливо це стосується транзитних суспільств, де право не встигає констатувати, описувати, формалізувати нову політико-соціальну реальність, тому конфлікт між право- та політичною свідомістю має об'єктивні підстави. Індивідуальна свідомість людини нероздільна за своєю суттю, різноманітні сфери та рівні її не просто пов'язані між собою, а постійно взаємодоповнюються. Постійне співставлення очікуваного та дійсного провокує конфлікт та двозначність у ставленні до навколишнього світу, політичної і правової реальності. В міру можливості необхідно синхронізувати розвиток права відповідно до суспільних трансформацій, що буде позитивно впливати на політичну свідомість. Ще з часів М.Вебера відомо, що раціональні публічні інтереси властиві лише особам, які мають чітко визначені приватні інтереси. Невміння чітко формулювати та

усвідомлювати свої приватні інтереси викликає суто емоційну політичну орієнтацію на особистість політика, перетворюється на безкінечний процес суспільного пошуку харизматичного лідера. Політика в такому разі стає ареною протиборства особистостей, привабливих політичних постатей, які почасти є просто віртуальними образами вдалих політичних технологій.

Держава як правова форма функціонування публічної політичної влади має забезпечити принцип верховенства права, взаємовідповідальність і партнерські відносини між громадянами та державою. *Правовій державі має відповідати демократія*, де функціонує режим конституційного правління, розвинена і несуперечлива правова система, ефективна і незаангажована судова влада, реальний розподіл функцій влад та ефективні механізми взаємоконтролю і взаємостимування. Універсальним принципом Конституції України є вища цінність людської особистості, верховенство права, розподіл влади, невідчужувані права та свободи людини. Венеціанська комісія загалом дала високу оцінку українській конституції та відзначила її відповідність європейським нормам права. Із січня 2006 року в Україні розпочалась політична реформа. Треба зазначити, що зміни до Конституції, за всієї необхідності і доцільності, мали вноситися у стабільній політичній обстановці, за умови консенсусу між основними політичними силами і суспільства загалом. Поспішність і непродуманість дій у грудні 2004 року щодо змін до Конституції стали підґрунтям для майбутньої затяжної політичної кризи. Це стало класичним прикладом політичної доцільності, яка взяла гору над правом. Можна визнати, що ідея класичного парламентаризму (ефективного представницького правління) є передчасною для України, до чого виявились не готовими як парламент, політикум, так і суспільство загалом. Опосередкованим підтвердженням цьому є поразка на дочасних парламентських виборах 2007 року О.Мороза і партії соціалістів. О.Мороз програв не лише через особливості особистої позиції під час перебігу кризової ситуації та передвиборчої компанії, а не меншою мірою як послідовний прихильник парламентаризму.

Суперечності в існуючій Конституції можна було знімати шляхом відповідних положень Конституційного Суду України за умови його політичної незаангажованості. Відсутність міцних демократичних традицій, розвиненої багатопартійності (в адекватному розумінні), сильної і справді незалежної судової гілки влади, кроки у бік парламентської форми правління сьогодні несуть загрозу крайньої політичної нестабільності та поразки демократії.

Дуалізм виконавчої влади (тобто її поділ між урядом та президентом) є звичайним явищем більшості сучасних західноєвропейських держав і не лише зі змішаною формою правління. Він цілковито не сприймається більшістю українського суспільства як на рівні буденної свідомості, так і частини політико-управлінської еліти. Сьогодні більшість схильна вважати, що попередній потенціал чинної Конституції не був використаний повною мірою, суперечності можна було б знімати через відповідні положення Конституційного Суду України за умови його політичної незаангажованості.

Нинішню модель державного управління в Україні, поза всяким сумнівом, необхідно вдосконалювати у процесі подальшої конституційної реформи, зокрема з метою зміцнення незалежності суду, принципу верховенства права, вдосконалення системи місцевого самоврядування, гарантій реалізації прав людини.



Поки що ж, як зазначає колишній голова Конституційного Суду В. Маляренко, “сьогоднішня політична криза в Україні, панування правового хаосу, який дедалі поглиблюється та набуває хронічних ознак, значною мірою є наслідком слабкості судової влади, ... яка має, крім багатьох інших функцій, виконувати функцію стримування законодавчої та виконавчої влади від намагань порушувати Конституцію та закони, обмежувати права громадян” [8, с. 34]. Судова система дедалі більше політизується, що найпомітніше на прикладі Конституційного Суду України. Значна частина проблем, що виникають у системі влади, взаємовідносин між державою і народом, є наслідком нерозуміння сили права, правосуддя, слабкості судової системи.

Саме праву належить одна із провідних ролей у забезпеченні стабільності і сталості функціонування політичної системи. Необхідна синхронізація розвитку права із динамікою соціально-політичного життя та економічних процесів у суспільстві. Призначення правової держави полягає в створенні міцних юридичних передумов становлення і розвитку громадянського суспільства як сфери приватного, різноманітних об'єднань, громадських рухів і публічної комунікації. Наявність принципу верховенства права зумовлює взаємодію правової держави і громадянського суспільства як однакових за своєю природою систем соціально-політичного організму. Взаємовідповідальність, партнерські відносини між громадянами та державою є оптимальним способом взаємовідносин. Правовій державі має відповідати демократія, де функціонує режим конституційного правління, розвинена і несуперечлива правова система, ефективна і незалежна судова влада, реальний розподіл функцій влад та механізми взаємоконтролю та взаємостримання. Наукові розробки філософської, політичної, юридичної науки мають сприяти становленню й розвитку демократії в Україні та *ефективному й раціональному функціонуванню влади у суспільстві*.

#### Список використаної літератури

1. *Баландьє Ж.* Політична антропологія / Ж. Баландьє ; пер. з фр. О. Гуджен і О. Хоми. – К. : Альтерпрес, 2002. – 252 с.
2. *Бачинін В.* Філософія права / Бачинін В.А., Журавський В.С, Панов М.І. – К. : Видавничий Дім "Ін Юре", 2003. – 472 с.
3. *Горбатенко В.* Політичне прогнозування : Теорія, методологія, практика / Горбатенко В.П. – К. : Генеза, 2006. – 400 с.
4. *Данилів В.* Солідарність і солідаризм / Данилів В.Ю. ; з нім. пер. І.Андрущенко, Д.Павлюк. – К. : Видавничий дім "КМ Academia", 2000. – 152 с.
5. *Козловський А.* Право як пізнання : Вступ до гносеології права / Козловський А.А. – Чернівці : Рута, 1999. – 295 с.
6. *Кресіна І.О.* Суспільна трансформація і державне управління в Україні: політико-правові детермінанти / Кресіна І.О., Цветков В.В., Коваленко А.А. ; НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. – К. : Вид. дім "Ін Юре", 2003. – 495 с.
7. *Лобода Ю.* Феномен права та правова традиція / Лобода Ю. // Антропологія права : філософський та юридичний виміри (стан, проблеми, перспективи).

- Статті учасників Другого Всеукр. круглого столу (м. Львів, 1 – 2 грудня 2006 року). – Львів, Край, 2007. – С. 163–164.
8. *Маляренко В.* Про роль суду в розв'язуванні політичної кризи в Україні / Маляренко В. // Політика і час. – № 7. – 2007. – С. 34–38.
  9. Політика, право і влада в контексті трансформаційних процесів в Україні : Монографія / Кресіна І.О., Матвієнко А.С., Оніщенко Н.М., Перегуда Є.В. та ін. ; За редакцією І.О. Кресіної. – К. : Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2006. – 304 с.
  10. Політико-правові інститути сучасності : структура, функції, ефективність / За ред. *М.І. Панова, Л.М. Герасіної.* – К. : Концерн "Видавничий дім "Ін Юре", 2005. – 384 с.
  11. *Рабинович П.* Сутність праворозуміння / Рабинович П. // Право України. – № 9. – 2007. – С. 3–7.
  12. *Хантингтон С.* Политический порядок в меняющихся обществах. – М.: Прогресс-Традиция, 2004. – 480 с.
  13. *Шемчученко Ю.* Політика, право, Конституція / Шемчученко Ю., Ющик О. – Право України. – № 8. – 2007. – С. 6–8.

*Стаття: надійшла до редколегії 18.05.2009  
прийнята до друку 24.09.2009*

## **POLITICAL AND LEGAL COLLISIONS IN UKRAINE AS THE ARTICLE OF POLITICAL SCIENCE RESEARCHES**

**Halyna Matvejeva**

*Lutsk National Technical University  
Lvivska st, 75, Lutsk, 43018, Ukraine  
e-mail: Matvejeva@mail.ru*

Principles of influence of policy and law were investigated. Was declared that the decision and will of a person made the basis of a political culture of Ukrainian society. It was marked such feature of political and legal institutes in Ukraine as their total personification. It certified the necessity of increasing the role of law for influence on the political culture of Ukrainian society. The process of transformation as a factor of functioning of political and legal institutes, which activates old and generates new conflicts for Ukrainian society, was described. In such conditions role of law as a stabilizing factor, regulator of political conflicts was growing. It was marked the necessity of the synchronization of development of law with the dynamics of a socio-political life and economic processes in the society.

*Key words:* political and legal collisions, political crisis, political institutions, a legal system.

## **ПОЛИТИКО-ПРАВОВЫЕ КОЛЛИЗИИ В УКРАИНЕ КАК ПРЕДМЕТ ПОЛИТОЛОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ**

**Галина Матвеева**

*Луцкий национальный технический университет  
ул. Львовская, 75, г. Луцк, 43018, Украина  
e-mail: Matvejeva@mail.ru*

Исследовано принципы взаимовлияния политики и правовой сферы. Определенно, что в основе политической культуры украинского общества лежит, прежде всего, решение особы и ее воля. Отмечено такую особенность политических и правовых институтов в Украине как их тотальная персонификация. Это подтверждает необходимость повышения роли права и правосознания в процессе влияния на политическую культуру украинского общества. Охарактеризован процесс трансформации как конфликтогенный фактор функционирования политико-правовых институтов, который активизирует старые и порождает новые для украинского общества конфликты. В таких условиях роль права как стабилизирующего фактора, регулятора политических конфликтов растет. Отмечено необходимость синхронизации развития права с динамикой социально-политической жизни и экономических процессов в обществе.

*Ключевые слова:* политико-правовые коллизии, политический кризис, политические институты, правовая система.